

ชื่อวิทยานิพนธ์ ปัจจัยบางประการที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์
ข้าวกับศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 11 ของเกษตรกรในจังหวัดร้อยเอ็ด

ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์ นายสุพจน์ เตระจิตร

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.อดุลย์ อภินันท์)
..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฉลอง บุญธรรมเจริญ)
..... กรรมการ
(นางจงกล กรวรรณเลขา)

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทราบความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านบุคคล ภายนอก สภาพ เศรษฐกิจและสังคม กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรที่ร่วมผลิต ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการคัดเลือกพื้นที่และเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ ตลอดจนได้ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการผลิตและการส่งเสริม โดยกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ 4 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านต่างๆ กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ 3) เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ของเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ และ 4) เพื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านต่างๆ กับผลผลิตต่อไร่และคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ในจังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีชื่อในทะเบียนเกษตรกรฤดูฝน ปี 2538/2539 จำนวน 216 ราย ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) และใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC⁺ คำนวณหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า Chi-Square

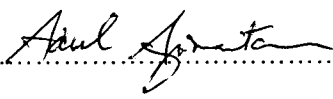
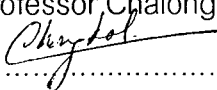
ผลการวิจัยปรากฏว่าเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ส่วนใหญ่เป็นชาย มีอายุเฉลี่ย 48.08 ปี ได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษา ร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวกับศูนย์ขยายพันธุ์พืช มาแล้วเป็นเวลาเฉลี่ย 6.57 ปี มีพื้นที่ทำแปลงขยายพันธุ์เฉลี่ย 9.65 ไร่ ลักษณะพื้นที่ทำแปลงขยายพันธุ์เป็นดินร่วนปนทราย ส่วนใหญ่ปลูกข้าวด้วยวิธีปักดำ ได้ผลผลิตเฉลี่ย 415.41 กิโลกรัม ต่อไร่ และส่วนใหญ่เกษตรกรขายเมล็ดพันธุ์คืนให้ศูนย์ขยายพันธุ์พืชในราคา 5.80-5.90 บาทต่อกิโลกรัม ความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความสนใจของตนเอง ญาติพี่น้อง เจ้าหน้าที่ของทางราชการ การคมนาคม การปฏิบัติดูแลรักษา รายได้ของครอบครัว ทุน และการฝึกอบรม โดยเกษตรกรมีปัญหาในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในระดับมาก ได้แก่ ปริมาณน้ำที่ใช้ทั้งฤดู ขาดแรงงาน เงินทุนซื้อปุ๋ยและสารเคมี การป้องกันกำจัดโรคแมลง การป้องกันกำจัดวัชพืช ความรู้ในการใช้ปุ๋ยและสารเคมี ค่าจ้างแรงงานแพง และซื้อคืนล่าช้า และเกษตรกรได้ให้ข้อเสนอแนะในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ได้แก่ ให้ปรับปรุงคุณภาพเมล็ดพันธุ์สำหรับจัดทำแปลงขยายพันธุ์ จัดหาปัจจัยและเครื่องทุนแรงในการผลิตมาจำหน่ายและบริการ ถ่ายทอดเพิ่มพูนความรู้และออกติดตามแปลงขยายพันธุ์ให้มากขึ้น จัดซื้อเมล็ดพันธุ์คืนให้ราคาสูงกว่าพ่อค้า 2-3 บาท ต่อกิโลกรัม และจัดซื้อเมล็ดพันธุ์ให้หมด สำหรับผลการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านต่างๆ กับผลผลิตต่อไร่ มีความสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ญาติพี่น้อง ผู้นำท้องถิ่น สภาพของดินและพื้นที่ แหล่งน้ำ และการปฏิบัติดูแลรักษา ส่วนด้านคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ มีความสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ความสนใจของตนเอง และแหล่งความรู้

จากผลการวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะดังนี้ คือ ควรเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตเมล็ดพันธุ์ของเกษตรกรให้สูงขึ้น ควรสร้างความเข้าใจเรื่องวัตถุประสงค์ของการผลิตและประโยชน์ที่ได้รับให้เป็นที่สนใจแก่เกษตรกรและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง ควรแนะนำให้เกษตรกรเลือกปัจจัยที่มีความเสี่ยงในการผลิตน้อยที่สุด ควรพัฒนารูปแบบการปฏิบัติในการผลิตให้เหมาะสมและสอดคล้องกับแนวปฏิบัติของเกษตรกร ควรปรับปรุงราคาผลผลิตให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ ประสานงานกับแหล่งสินเชื่อ ทั้งในรูปปัจจัยการผลิตและเงินทุน เพื่อสนับสนุนการผลิต และควรเน้นหนักการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรในพื้นที่อื่นๆ และควรศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการผลิตเมล็ดพันธุ์

THESIS TITLE : SOME FACTORS RELATED TO DECISION MAKING ON RICE
SEED PRODUCTION OF CONTRACTED FARMERS UNDER
THE 11th SEED CENTER CHANGWAT ROI-ET

AUTHOR : SUPOJ TARAJITRA

THESIS ADVISORY COMMITTEE :

..... Chairman
(Associate Professor Dr. Adul Apinantara)
..... Member
(Assistant Professor Chalong Bunthamcharoen)
..... Member
(Mrs. Chongkol Kunnalekha)

ABSTRACT

The purpose of this study was to determine some factors e.g. socio-economic status of farmer, physical, biological characteristics related to decision making on rice seed production of contracted farmers. The findings will be useful for area and farmer selection criteria as well as for the production and extension planning of the seed center. Four objectives of this research were 1) to study general background of contracted farmers 2) to study the relationship of various factors and the decision making of contracted farmers producing rice seed 3) to study some problems and suggestions concerning to rice seed production and 4) to compare the relationship of factors and seed yield and quality. A sample groups used were 216 contracted farmers producing rice seed variety KDML 105 in the rainy season of 1995/1996. The Multi-Stage Random Sampling and the interview schedule were used as the device for data gathering. Data analysis was conducted by using SPSS/PC⁺ program to computerize frequencies, percentage, arithmetic mean, standard deviation and Chi-Square.

Most of the contracted farmers were male with the average age of 48.08 years and obtained primary school level. The duration of being contracted farmers of seed center was 6.57 years, and the average of contracted planting area was 9.65 rai. Soil texture of contracted planting area was sandy loam. Seedling planted was their primary method and the average seed yield was approximately 415.41 kilograms per rai. The seed price purchased by the seed center was not less than 5.90 bath per kilograms. Among studied factors, it was found that self interest of contracted farmers, relatives, government officials, transportation, cultural practices, family income, capital and training were highly related to decision making of contracted farmers on rice seed production. In terms of problems of contracted farmers, it was found that lack of water supply through growing season, lack of labor, lack of money for buying fertilizer and chemicals, lack of knowledge about crop protection, fertilizer and chemical application, highly cost of labor, and delay of seed purchasing back by the seed center were significant. Contracted farmers suggested that seed center should improve seed quality to be used in multiplication field, provide low cost production input and free farm mechanization service, provide technical training, increase number of field visit, purchase seed at the price of 2 to 3 bath higher than market grain price per kilogram and purchase all of quantity of seed produced. In comparing factors related to decision making on rice seed production with yield, the significant difference found were relatives, leadership, topography and soil texture, water resource and cultural practices and treatments. And in comparing factors related to decision making on rice seed production with seed quality, the significant difference found were self interest of contracted farmers and sources of technical knowledge.

The result of findings obtained could be recommended as follows: consider for improving seed production effectiveness of contracted farmers, make contracted farmers and relevant officials more clearly understand about objectives of seed production and benefit, advise contracted farmers to wisely use production factors given at a minimum risk, should develop seed production pattern compatible for farmer practices and determine purchased seed price base on economic situation and

coordinate with credit sources for providing easy access to money loan for contracted farmers and emphasize on continuing farmer training. For the further study, seed center should conduct this study for other groups of contracted farmers in different areas and should study other factors related to decision making of contracted farmers in which affect the effectiveness of seed production.